

Projekt : MAP rozvoje vzdělávání na území MČ Praha 3	
Konference 18.1.2018 MAP k Prioritám 2,3,4	Ukázka vybraných metod podporující čtenářskou gramotnost PhDr. G.Babušová, Ph.D.
NÁZEV METODY	STRUČNÝ POPIS METODY
BRAINSTORMING	„Bouře nápadů“ – jedná o metodu, kdy žáci píší vše, co je k danému tématu napadne. Při této metodě se nehodnotí přesnost a správnost. Jde o to, aby si žáci vybavili vše, co je k tématu napadne. Mohou pracovat samostatně, ve dvojicích i skupinách.
MYŠLENKOVÁ MAPA	Aktivita, která se dá zařadit ve fázi motivace, ale i vlastní práce s textem. Záleží, jak s myšlenkovou mapou učitel pracuje. Může se jednat o jednoduchý „bublinový“ zápis toho, co žáky k danému tématu napadne; nebo o složitější koncept využívající barev, znaků, symbolů a zkratk pro zpřehlednění myšlenek, popř. zaznamenání informací z textu. V knize <i>Myšlenkové mapy</i> (autor: Tony Buzany) najdete návod, jak s myšlenkovou mapou pracovat co nejefektivněji.
VOLNÉ PSANÍ	Volné psaní je metodou, která má pevná pravidla a je důležité je dodržovat. Žákům je zadáno slovo, slovní spojení nebo věta (např. Štěstí). Jejich úkolem je po předem stanovenou dobu psát v souvislých větách vše, co je k tématu napadne. Tužka se nesmí „odlepit od papíru“. Pokud žák neví, co psát, i to zapisuje do textu, který tvoří. (např. <i>Štěstí je pro každého něco jiného. ... už nevím, co o něm psát. Možná to, že štěstí, se nedá koupit.</i>). Poprvé je tato metoda pro žáky obtížná, při opakovaném nácviku jim nečiní větší obtíže.
PŘEDVÍDÁNÍ Z KLÍČOVÝCH SLOV	Při této aktivitě je úkolem žáků ze slov, která jsou jim nabídnuta odhadnout obsah textu, který budou číst, popř. mohou jeho část napsat.
KOSTKA	Metoda, při které mají žáci za úkol popsat jev z několika různých úhlů pohledu. Každý bod psaní trvá 2 – 4 min dle pokynů učitele: 1. <i>Popiš</i> (Co vidíš) 2. <i>Porovnej/Srovnej</i> (Čemu se to podobá? Od čeho se to liší?) 3. <i>Asociuj</i> (Nač si při tom vzpomeneš? Co ti to připomíná?) 4. <i>Analyzuj</i> (Řekni, z čeho to je, z čeho se to skládá, jak je to udělané) 5. <i>Aplikuj</i> (Řekni, k čemu se to hodí, co bys s tím mohl dělat, jak to můžeme použít?) 6. <i>Argumentuj pro a proti</i> (Zkus zaujmout nějaká stanoviska. Použij pro jejich obhajobu jakékoliv argumenty.)
ČTENÍ METODOU INSERT	Při čtení textu metodou INSERT se využívá symbolů pro označení jednotlivých položek v textu. Žáci si tak v průběhu čtení ujasňují vztah k informacím, které jsou jim předkládány. √ informace pro mě známá, to vím + nová informace, to jsem nevěděl/a - je v rozporu s tím, co jsem si myslel/a ? nerozumím, chci se zeptat

ČTENÍ S TABULKOU PŘEDPOVĚDÍ	Tabulka předpovědi propojuje stejně jako čtení s předvídáním 3 fáze. Text je rozdělený na části (může být nastříhaný a sešitý do podoby malé knížky). Tabulka slouží jako přehledný záznam. Tabulku má dvojice společnou, aby se žáci mohli domlouvat. Po práci s tabulkou následuje sdílení celé třídy. Tabulky se následně mohou vyvěsit na nástěnku, po několika dnech si ji žáci uloží do portfolia. Tabulka předpovědi (Košťálová a kol., 2010 : s. 26) <table><tr><td>Část textu</td><td>Jak se podle vás bude příběh vyvíjet? Pište v celých větách, ne v bodech.</td><td>Proč si to myslíš ?</td><td>Co se opravdu dosud stalo? Shrňte celými větami, ne jen body.</td></tr><tr><td colspan="4">Předvídání před textem</td></tr><tr><td colspan="4">1. část textu</td></tr><tr><td colspan="4">2. část textu</td></tr><tr><td colspan="4">3. část textu</td></tr></table>	Část textu	Jak se podle vás bude příběh vyvíjet? Pište v celých větách, ne v bodech.	Proč si to myslíš ?	Co se opravdu dosud stalo? Shrňte celými větami, ne jen body.	Předvídání před textem				1. část textu				2. část textu				3. část textu			
Část textu	Jak se podle vás bude příběh vyvíjet? Pište v celých větách, ne v bodech.	Proč si to myslíš ?	Co se opravdu dosud stalo? Shrňte celými větami, ne jen body.																		
Předvídání před textem																					
1. část textu																					
2. část textu																					
3. část textu																					
LITERÁRNÍ KROUŽKY	Aktivita, při které jsou žákům před čtením textu rozdány do skupin různé role. Každý žák poté čte a pracuje s textem tak, jak je požadováno po jeho skupině. Tyto skupiny stojí na spolupráci. Mezi základní role patří: Spojovatel – vytváří spojení mezi textem a vlastním životem Tazatel – zajímá se o analýzu a smysl textu Mistr pasáží – definuje pasáže textu, které jsou zapamatování hodné Ilustrátor – provádí grafické obrazy, vizuální vidění textu Je možné vytvořit i další role: Vykladač postav – zamýšlí se nad postavami a diskutuje o nich Hledač slov – vyhledává v textu zajímavá slova, nejasná či důležitá Badatel – zjistí informace o tématech, které se k textu vážou.																				
PODVOJNÝ/TROJITÝ DENÍK	Při psaní podvojného deníku žáci pracují s jednotlivými pasážemi textu, které doplňují o svůj vlastní komentář. Na jedné straně stojí doslovné citace textu / na straně druhé komentář žáka (proč ho část zaujala, zda s ní souhlasí, jak si ji vykládá). Tuto metodu je možné zařadit i místo klasického zápisu v jiných předmětech při práci s odborným textem.																				
DEBATA S AUTOREM	Čtenář zkoumá, co se mu autor snaží sdělit. Snaží se společně dobírat smyslu toho, co čtou. Mezi textem a diskusí jsou dotazy typu „Co se nám autor snaží říct?“ „Proč nám autor sděluje zrovna tohle?“ „Čeho chce autor dosáhnout?“ „Co je dle autora nejdůležitější?“ „Řekl to autor jasně?“ „Co od nás autor očekává?“																				
ČTENÍ S PŘEDVÍDÁNÍM	Má tři fáze – před čtením, při něm a po něm. Žák předvídá, o čem se bude číst, pak čte a po čtení si ujasňuje, jak se předpověď shoduje nebo rozchází. Předvídat mohou odkazem na: čtenářské zkušenosti se žánry (bude to mít tragický konec, protože je to balada a balady končí špatně), jinou část textu (v textu se říká, že je rychlý, tak by mohl být u cíle dříve než druhý závodník), životní zkušenost (maminky jsou obětavé, tak si myslím, že se matka vydá na dalekou cestu, aby zlomila kouzlo), jiný konkrétní text (nedávno jsem četl román, ve kterém se čas různě zrychloval a zpomaloval,																				

	tak třeba bude podobný trik a loď doletí ještě před výbuchem), známé postavy daného autora (u tohoto autora detektivek je často pachatelem nějaká nenápadná postava), ilustraci nebo jiné grafické.
LITERÁRNÍ DOPISY	Metoda vhodná pro osobní záznamy z četby. Žáci si obvykle ve dvojicích formou krátkých osobních dopisů vzájemně sdělují své čtenářské zážitky.
POSLEDNÍ SLOVO PATŘÍ MNÉ	Žáci samostatně čtou společný text. Při četbě si každý vybere pro něj nejdůležitější místo, osobním komentářem zdůvodní výběr. Po dočtení ostatní odhadují, proč si ho žák vybral. Vybírající žák až nakonec přečte svůj komentář – má poslední slovo.
QAR (Question Answer Relationship)	Metoda vhodná při četbě společného textu. Žáci se učí pokládat otázky, které zkoumají nejen doslovné porozumění, ale i souvislosti nevyřčené.
ŘÍZENÉ ČTENÍ A MYŠLENÍ	Učitel text předem rozdělí do částí, mezi jednotlivými částmi klade otázky a úkoly.
SKLÁDANKOVÉ ČTENÍ	Text je rozdělen do tří částí. Tři skupiny pracují vždy s jednou částí, každá odhaduje obsah zbývajících částí.
SKLÁDANKOVÉ UČENÍ	Žáci se učí svůj text a ten pak předávají, vysvětlují ostatním spolužákům.
ČTENÁŘSKÉ PORFOLIO	Žák dokumentuje výběrem svých nejúspěšnějších prací dosavadní vědomosti a dovednosti.
ČTENÁŘSK=A DÍLNA	Čtenářskou dílnu popisuje M. Šlapal v Čtenářské gramotnosti jako <i>vzdělávací cíl pro každého</i> (Košťálová a kol., 2010). Dílna je především metodou, která zahrnuje ve větší míře tiché čtení, ale také zdůrazňuje skupinové sdílení myšlenek a reakcí na text, a to systematickými, propracovanými postupy. Žáci mají pravidelně alespoň jednou týdně v hodinách českého jazyka prostor 15 – 30 min. na samostatné souvislé čtení. Žáci čtou beletristické knihy, které si sami vybírají. Je nutné mít připravenou zásobu pro děti vhodných a přitažlivých knih. Ve třídě probíhají čtenářské reakce, rozhovory a s nimi související aktivity. Mezi důležitá pravidla čtenářské dílny patří: čti po celou dobu, nikoho nevyrušuj, žádné přestávky na toaletu a pití, vyber si text nebo knihu na čtení před začátkem čtenářské dílny, buď připraven podělit se o svou četbu, když budeš vyzván, můžeš při čtení sedět tam, kde se dobře cítíš.
PĚTILÍSTEK	Jedná se o metodu, která žáky přiměje nalézt vhodné a výstižné výrazy pro konkrétní téma, které v hodině řeší. Musí být schopni zlovit takové slovo, které nejlépe konkrétní problém vystihuje. Aktivitu můžeme využít prakticky v jakékoli části vyučovacího procesu, neboť, pětilístek téma vhodně otevírá i shrnuje.
DIAMANT	Diamant je vlastně rozšířením pětilístku o zachycení protikladných rysů. Jeho schéma je zpočátku podobné jako u pětilístku, v druhé části vyjadřuje protikladnou stránku. Poslední řádek pak rekapituluje synonymem, co námět je. Do stejné struktury lze zapsat klady (do první části) a zápory (do druhé části) tématu.

TVRZENÁ ANO/NE	Před samotným čtením textu vyplňují žáci tabulku, v níž zvažují, zda jsou jednotlivé výroky vybrané učitelem jsou pravdivé, či nikoliv. Svůj názor vyjádří domluvenou značkou nebo slovy ano/ne ve sloupci „před čtením“:		
	Odpovídá tento výrok skutečnosti?		
	před čtením	po čtení	poznámka
	1. výrok		
	2. výrok		
	Potom čtou individuálně text, kde mohou potvrzení pravdivosti jednotlivých výroků najít – u některých výroků doslovně, u některých musejí z textu domýšlet (někdy text odpověď, zda byl některý z výroků pravdivý, či nikoliv, ani neobsahuje – i na to musí žáci přijít). Ty části textu, které se k výroku vztahují, si žáci při četbě podtrhávají a do sloupce „po čtení“ označují, jak pravdivost výroků posuzují díky četbě, do sloupce „poznámka“ při tom zapisují své poznámky a argumenty ke svému aktuálnímu posouzení výroku (slovo, z něhož vysoudili pravdivost/nepravdivost výroku nebo vodítko, kterým se řídili při svém posouzení apod.)		
V – CH – D	V – CH – D (vím – chci vědět – dozvěděl jsem se)		
	Žáci mají připravenou tabulku:		
	vím chci	vědět	dozvěděl jsem se
	Po seznámení se s tématem lekce si individuálně zapisují do sloupce „vím“ vše, co o tématu vědí nebo o čem si myslí, že to vědí, ač si nejsou úplně jisti (případné omyly se v průběhu lekce odstraní). Potom následuje sdílení ve dvojici, při němž si mohou sloupec „vím“ doplnit o informace od spolužáka, kterým věří. Potom společně ve dvojici diskutují žáci o tom, co jim není v tématu jasné, a zapisují své otázky do sloupce „chci vědět“. Po této přípravě ve dvojicích následuje zapisování do společné tabulky, které může být provázeno diskusí (při pochybnostech některých žáků k některému výroku k „vím“, je dobré tuto informaci označit otazníkem). Takto se zapíše informace do „vím“ i otázky do „chci vědět“ ve společné třídní tabulce. Variantně mohou své otázky k „chci vědět“ napsat žáci na lepicí papírky a ty přilepit do příslušného sloupce. Po této evokační přípravě následuje práce s textem, např. metodou čtení s otázkami , metodou I.N.S.E.R.T. či jinou vhodnou metodou. Při práci s textem (př. s jiným zdrojem informací) nebo po ní žáci vypíší do sloupce „dozvěděl jsem se“ nejdůležitější informace, které se nově dozvěděli, zapíší tu i odpovědi na otázky z „chci vědět“, pokud je získali. Naopak otázky, na něž odpověď nezískali, podtrhnou a doplní (pro jejich zdůraznění třeba i pod tabulku) nové otázky, které je napadly při čtení textu. Nakonec může proběhnout společná reflexe se sdílením nových zápisků.		

Použité zdroje:

ALTMANOVÁ, J. a kol. *Čtenářská gramotnost ve výuce*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011.

KOPECKÁ, L. *Čtenářská gramotnost na 1.stupni*. Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská Univerzita, 2016.

KOŠTÁLOVÁ, H. a kol. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého*. České školní inspekce, 2010.

ŠLAPAL, M. a kol. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum, 2012.